

Српски дани - месец српске културе у Мађарској

У свечаној атмосфери новог здања Етнографског музеја у Будимпешти 4. септембра 2025. године отпочела је традиционална манифестација „Српски дани - месец српске културе у Мађарској“, коју организује Епархија будимска, под покровитељством Председника Републике Српске и Министарства културе Републике Србије.

На почетку програма уприличен је свечани чин инвеституре, када је Његово Високопреосвештенство Митрополит будимски г. Лукијан одликован титулом витеза Мађарске од стране званичног Мађарског Реда витеза. У свом благодарном обраћању, митрополит Лукијан је нагласио да ту високу почаст не прима као личну привилегију, већ као знак поштовања према Српској Православној Цркви, српском народу и српској духовној и културној баштини. Подсетио је и да је и његов прадеда, Јован Пантелић, био витез, те да овим признањем наставља породичну традицију: „Наш народ је кроз векове био изложен многим искушењима, али је остајао постојан... Ми можемо постојати само ако останемо своји, ако чувамо свој језик, веру и културу – јер је у томе кључ опстанка сваког народа“. Митрополитова порука била је: „Овај сабор културе и духовности није само празник уметности, већ и сведочанство да

наш народ живи, ствара и сведочи своје постојање у заједници са другим народима“.

После првог уметничког дела, наступа Српског културног центра „Венац“ из Будимпеште, свечано се обратио председник Републике Српске г. Милорад Додик. Он је нагласио да је већ трећу годину заредом покровитељ манифестације која сведочи присуство Срба у Мађарској више од три стотине година, али и културу српског народа уопште. Подсетио је да су Срби на просторе Мађарске дошли крајем XVII века и оставили значајан траг у култури, политици и духовном животу: „Култура је попут крошње дрвета испод којег се од олуја чувају све вредности. Наше крошње су испреплетене и надамо се да ће тако и остати“. Председник Додик је затим манифестацију прогласио отвореном.

Министар културе и иновација у Влади Мађарске г. Балаж Ханко се обратио присутнима на свечаном отварању „Српских дана“ и истакао значај очувања културног наслеђа и неговања пријатељских односа између мађарског и српског народа. Том приликом нагласио је да је сарадња у области културе и иновација чврст темељ за будућност засновану на узајамном поштовању и поверењу.

Гђа Сандра Божић, потпредседник Владе Аутономне Покрајине Војводине, истакла је значај континуитета манифестације и партнерства: „Чињеница да се ова манифестација континуирано одржава показује колико је значајна Србима у Мађарској. Имамо обавезу да подржавамо рад Епархије и појединаца, како би 'Српски дани' били још значајнији за све Србе овде, али и грађане Србије и Републике Српске“. Навела је и позитиван утицај побољшаних односа између председника Србије и премијера Мађарске на поверење и сарадњу између народа и истакла да „Српски дани“ крунишу културни и духовни легат Срба у Мађарској.

Свечани део програма обухватио је наступ вокалних солиста Бранке Башић и Лене Ембер (СКЦ „Венац“), као и балетска кореографија „Смрт и девојка“ у извођењу Луке Димића, заштитног лица овогодишњих „Српских дана“, и Естер Ковач. Лука Димић је међу водећим младим балетским уметницима региона, добитник је престижних награда, а ове године је проглашен за најбољег балетског играча у Мађарској. Врхунац програма био је наступ Гудачког оркестра Народног позоришта Републике Српске, једног од најрепрезентативнијих камерних ансамбала у региону, под диригентском управом Душана В. Урошевића, који је улепшао свечану атмосферу отварања. После званичног дела програма публика је имала прилику да погледа и део

изложбе Погледи који трају – српске цркве у Аустроугарској на старим разгледницама, аутора Милана Кићевца.

Манифестација је окупила бројне званичнике и госте високог ранга међу којима су: г. Жељко Будимир, министар унутрашњих послова Републике Српске; г. Миклош Шолтес, заменик министра и државни секретар за односе са црквама и националним мањинама; др Дејан Антић, државни секретар у Министарству културе Републике Србије; г. Естер Витајош, државни секретар за комуникације и портпарол Владе Мађарске; гђа Анита Киш Хеђи, државни секретар у Министарству културе Мађарске; гђа Биљана Гутић Бјелица, амбасадор Босне и Херцеговине; гђа Александра Ђуровић, амбасадор Србије; потпуковник Предраг Зељковић, војни аташе; као и амбасадори Русије, Белорусије, Нигерије, Јапана, Филипина, Узбекистана, Колумбије, Перуа, Кипра, Чилеа, Вијетнама и отправници послова Кине, Лаоса, Бразила и Северне Македоније, делегације амбасада Румуније, Грчке и Хрватске. Такође су присуствовали: др Јованка Ластич, председник Самоуправе Срба у Мађарској; г. Золтан Рантоти, потпредседник Мађарске академије уметности; директор Етнографског музеја у Будимпешти г. Лајош Кемечеи; др Тијана Палковљевић Бугарски, управник Галерије Матице српске; проф. Др Владимир Кубет, директор Покрајинског завода за заштиту споменика културе; гђа Чарна Милинковић, директор Музеја Војводине; директор Ђерског балета г. Ласло Велекеи; гроф витез Јанош Молнар Гежо; барон Чаба Чури; бароница Силвија Банфи; градоначелник Српског Ковина г. Тибор Деак; заменик градоначелника Печуја г. Габор Заг; г. Младен Грујић, директор Југословенског речног бродарства; гђа Дијана Грбић, директор Народног позоришта Републике Српске; директор Ерсте банке г. Радован Јелашић; директор Српског културног центра „Константин“ из Темишвара г. Младен Галовић; директор СКЦ Венац Зорица Јурковић Ембер; директор СОЦ Никола Тесла гђа Весна Рац Петин, делегација Галерије Матице српске; истакнуте личности из света културе и друштва као и бројна заинтересована публика.

У оквиру манифестације „Српски дани – месец српске културе у Мађарској“, 5. септембра 2025. године, у Српском црквеном музеју у Сентандреји свечано је отворена изложба „Двор у огледалу прошлости“. Пројекат реконструкције Владичанског двора представља резултат архивских истраживања, архитектонске и дигиталне реконструкције са израдом тродимензионалног модела ове архијерејске резиденције. Уз велику жељу и благослов Митрополита будимског г. Лукијана, консерватори Покрајинског завода за заштиту споменика културе реализовали су овај сложен и захтеван пројектни задатак. Присутнима су се обратили Високопреосвећени Митрополит

будимски г. Лукијан; проф. др Владимир Кубет, директор Покрајинског завода за заштиту споменика културе; др Коста Вуковић, управник Српског црквеног музеја у Сентандреји; др Богдан Јањушевић, рецензент пројекта; гђа Катарина Добрић, историчар уметности; и г. Милош Платиша, дипл. уметник дигиталних медија.

Последњи Будимски владичански двор грађен је од 1895. до 1897. године, а срушен је после Другог светског рата, у периоду комунистичке владавине 1950-их година, када су многи значајни споменици српске заједнице нестали са духовне и архитектонске мапе. Слична судбина затекла је и цркву Светог Димитрија у Будиму. Она је услед разарања током опсаде Будимпеште завршила у рушевинама, а њени остаци су коначно срушени 1949. године. Данас се на том месту налази саобраћајно чвориште, а 2014. године откривено је спомен-звоно као подсетник на културну и духовну баштину која је нестала.

Изложена макета оживљава сећање на будимски Владичански двор и постаје материјално сведочанство духовне снаге и културне упорности српске заједнице у Мађарској. Она подсећа на трагичну судбину објекта које је време и политика однело, али и на важност неговања културног памћења. Макета је изложена у сали са архијерејским портретима у Српском црквеном музеју уз двојезични пратећи историјат. Отварање изложбе у Сентандреји учинило је овај део „Српских дана“ једним од најзначајнијих, јер повезује садашњост са наслеђем и подсећа на одговорност за чување националне духовне и културне баштине.

Свечном отварању су присуствовали: гђа Биљана Гутић Бјелица, амбасадор БиХ; др Тијана Палковљевић Бугарски, управник Галерије Матице српске; гђа Чарна Милинковић, директор Музеја Војводине; службеници Епархије будимске; представници медија. На самом крају, протосинђел Варнава Кнежевић и ђакон Стефан Милисавић су нагласили значај Српских дана чији покровитељ је Председник Републике Српске г. Милорад Додик, и у то име су Њ.Е. Биљани Гутић Бјелици амбасадору БиХ уручили мали и скромни поклон у знак велике захвалности, љубави и поштовања за све што чини за Српске дане.

У понедељак, 8. септембра 2025. године, у Српској гимназији Никола Тесла у Будимпешти, проф. др Оливер Томић одржао је, у оквиру манифестације Српски дани – месец српске културе у Мађарској, предавање под насловом „Српска уметност изнад истока и запада“. Ученици, наставници и гости имали су прилику да чују стручно и надахнуто излагање о особеностима

српске уметности, њеном развоју и месту у ширем европском културном контексту. Проф. др Оливер Томић је један од најистакнутијих историчара уметности данашњице, универзитетски професор и аутор више научних студија и књига посвећених српској уметности, културном наслеђу и идентитету. Његов рад усмерен је ка тумачењу српске уметности у сусрету са различитим цивилизацијским утицајима, посебно између источне православне и западне католичке традиције. Предавање у Српској гимназији Никола Тесла је од великог значаја, јер је реч о институцији која већ деценијама чува и преноси српски језик, културу и идентитет у Мађарској. Овакви сусрети са признатим стручњацима додатно подстичу ученике да негују своје наслеђе, али и да га сагледавају у ширем културном и историјском оквиру. На крају предавања, ђакон Стефан Милисавић је у име организатора захвалио др Оливеру Томићу и уручио му пригодне поклоне. Поред ученика и професора, предавању су присуствовали: гђа Биљана Гутић Бјелица, амбасадор БиХ; др Јованка Ластих, председник Самоуправе Срба у Мађарској; протосинђел Варнава Кнежевић, секретар Епархије будимске; гђа Ивана Кунц, први саветник у Амбасади Србије; др Коста Вуковић, историчар

Весна Рац

spc.rs